

Гуманізація взаємин учителя та учнів – необхідна умова особистісно орієнтованої освіти: науково-методичний посібник / За ред. С.Д.Максименка, Г.О.Балла, М.М.Заброцького. – Житомир-Київ, ЖОШПО, 2004. – 203 с., С.119-121.

С. 119

Савиченко О.М.

МОТИВАЦІЯ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ: МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ В СПОРТИВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Механізми розвитку мотивації визначаються змістом діяльності, в яку особистість включена. Мотиваційні аспекти спортивної діяльності вивчалися вітчизняними та зарубіжними вченими з використанням здебільшого кількісних методів дослідження. З метою вивчення особливостей мотивації досягнення успіху як фактору досягнення успіху та розвитку здібностей у спорті ми застосували якісний аналіз, поєднавши елементи біографічного методу та контент-аналізу.

Дослідження проводилося у декілька етапів:

- *Аналіз біографій відомих спортсменів* з використанням категорій контент-аналізу, виділених Х.Хекхаузенем та категорій, які не були описані автором теорії мотивації досягнення, але за дослідженнями вітчизняних вчених відображають окремі особливості розвитку мотивації.
- *Дослідження особливостей мотивації досягнення успіху спортсменів-початківців* з використанням тих же категорій.
- *Порівняння мотиваційної структури особистості відомих спортсменів та спортсменів-початківців.* Визначення мотиваційних аспектів досягнення успіху та розвитку здібностей у спорті.

Отримані результати дають можливість визначити особливості мотивації досягнення успіху, які впливають на результат спортивної діяльності. Серед отриманих даних слід виділити такі.

С. 120

- Основні етапи, які впливають на розвиток здібностей у спортивній діяльності, пов'язані з досягненням успіху та усвідомленням власних здібностей, проявленої активності і отриманих досягнень.
- Досягнення успіху і розвиток здібностей у спорті суб'єктивно сприймаються спортсменами як поєднання високої активності, спрямованої на досягнення, різностороннього впливу соціального середовища та проміжних результатів діяльності. Слід відзначити, що високий прояв активності спостерігається в усіх без винятку ситуаціях незалежно від індивідуальних особливостей спортсмена, тому може вважатися загальною характеристикою мотивації спортивної діяльності. Водночас вплив інших людей та проміжні результати діяльності проявляються ситуативно, а їх поєднання має вплив на формування окремих характеристик представників цього виду діяльності.
- Детальний аналіз змісту впливу інших людей та проміжних результатів діяльності дозволив виділити типи суб'єктивного реагування спортсменів на зовнішні фактори. Так, до загального успіху та досягнення мети в діяльності веде поєднання підтримки з боку інших людей та проміжних успіхів у діяльності. Підтримка, похвала або покарання, критика оточуючих у поєднанні з проміжними невдачами ведуть до загального неуспіху та великих невдач. Тобто проміжні невдачі і відсутність успіхів ведуть до формування неуспішної особистості і відсутності розвитку здібностей у спорті. Критика і засудження з боку інших у поєднанні з проміжними успіхами не мають однозначного впливу на розвиток мотивації та загальний результат діяльності, а визначаються індивідуальними характеристиками спортсменів.
- Зазначимо, що вплив інших людей сприймається по-різному спортсменами-професіоналами та початківцями. Вплив тренера (як похвала і підтримка, так і критика і засудження) є вирішальним для обох категорій досліджуваних. Відмінності полягають у тому, що для професіоналів підтримка є важливою лише як визнання вболівальників, а

критика і засудження як поради для вдосконалення від колег та інших фахівців. Для початківців однаково важливими є підтримка і критика саме колег, одноклубників – можливість відповідати та страх не відповідати соціальним очікуванням однолітків.

- Цікавим видається той факт, що потреба в досягненні та очікування успіху у діяльності є важливою лише на ранніх етапах занять спортом, з часом більшої ваги набуває прояв активності та соціальні аспекти включення в цей вид діяльності.
- Ще однією відмінністю спортсменів-професіоналів від початківців є оцінка себе та інших. Діти, які починають займатися спортом, оцінюють себе та однолітків на основі особистої симпатії та загальної оцінки їх діяльності. Досвідчені спортсмени в оцінці себе та інших

С. 121

керуються конкретними результатами діяльності. Зазначимо, що на етапі завершення кар'єри у спортсменів при оцінці інших знову зникає оцінка результату. Тому можна робити висновок про моральнісні та діяльнісні цінності в оцінці себе та інших та їх вплив на розвиток досягнень у спорті.

- Аналіз біографій відомих спортсменів показав, що в окремих випадках вони проявляють нетипові мотиви. Так, в ситуаціях досягнення успіху – мотив уникнення, а в ситуаціях невдачі – мотив досягнення. Така ситуація була проаналізована. Виявилось, що така закономірність має місце у ситуаціях невизначеності майбутніх подій (етап перших серйозних змагань, етап зміни клубу, завершення кар'єри, проміжної невдачі в серії успіхів).

Проведене дослідження не претендує на повноту аналізу та завершеність досліджень. Отримані дані потребують перевірки та детальнішого вивчення, що ми плануємо зробити в подальших дослідженнях особливостей мотивації досягнення у спортивній діяльності.